

DOI: 10.48284/Haide2021.10.9

LUCILA MALLART

Universitat Pompeu Fabra
lucila.mallart@upf.edu
ORCID: 0000-0001-7895-3707

DE JOAN MARAGALL A EUGENI D'ORS: CULTURA I POLÍTICA DE LA RECEPCIÓ DE NORUEGA A CATA- LUNYA AL VOLTANT DEL 1900¹

FROM JOAN MARAGALL TO EUGENI D'ORS: CULTURE AND POLITICS OF THE RECEPTION OF NORWAY IN CATALONIA AROUND 1900

Resum:

Aquest article ofereix una aproximació de la recepció de Noruega a Catalunya al voltant del 1900. Durant les darreres dècades s'han publicat alguns treballs sobre l'interès pels països nòrdics a Catalunya al tombant del segle XX, però han estat sempre fragmentaris des del punt de vista disciplinari. S'ha estudiat la fascinació pel teatre d'Ibsen a la Barcelona de finals del segle XIX i també s'ha assenyalat Noruega com un dels models polítics de Catalunya després de la independència de 1905. Tanmateix, les discussions sobre els vessants cultural i polític d'aquesta recepció sempre s'han dut a terme per separat. L'article qüestiona aquesta separació disciplinària tot inspirant-se en aproximacions recents al paper de la cultura en el desenvolupament i configuració d'ideologies polítiques en la història. El text també fa una contribució als debats actuals sobre el paper de les perifèries europees com a creadores de modernitat i més concretament sobre la possibilitat de transferència d'aquesta modernitat de perifèria a perifèria.

Paraules clau: història del teatre — identitats nacionals — perifèries — Catalunya — Noruega

Abstract:

This article offers a joint approach to the reception of Norway in Catalonia around 1900. During the last decades some works have been published on the interest in the Nordic countries in Catalonia at the turn of the twentieth century, but they have always been fragmentary from a disciplinary point of view. The fascination with Ibsen's theatre in late 19th-century Barcelona has been studied and Norway has also been noted as one of the political models of Catalonia after the independence of 1905. However, discussions on the cultural and political aspects of this reception have always been held separately. The article questions this disciplinary separation, drawing inspiration from recent approaches to the role of culture in the development and shaping of political ideologies in history. The text also contributes to current debates on the role of European peripheries as creators of modernity and more specifically on the possibility of transferring this modernity from periphery to periphery.

Key words: history of theatre — national identities — peripheries — Catalonia — Norway

---

¹ Aquesta recerca és part del projecte «Prehistòries de la instal·lació: Del barroc eclesialístic als interiors moderns» (UE-PGC2018-098348-A-I00), finançat per l'Agència Estatal de Investigació i el Fons Europeu de Desenvolupament Regional. En la preparació d'aquest article, Eduard Abelenda m'ha ajudat a localitzar les primeres traduccions catalanes de les obres de Bjørnstjerne Bjørnson. Agraïxo també als revisors anònims les seves crítiques i suggeriments, i als editors de la revista l'oportunitat de publicar-hi.

Introducció

Aquest article ofereix una aproximació conjunta als vessants cultural i polític de la recepció del teatre noruec a Catalunya al voltant del 1900, partint del paradigma que la cultura no es limita a representar ideologies polítiques, sinó que també les construeix. Metodològicament, la nostra aportació s'inspira en aproximacions recents al paper de la cultura en el desenvolupament i configuració d'ideologies polítiques en la història contemporània (Umbach; Joyce; Otter). Així mateix, aquest text vol ser una contribució als debats actuals sobre el paper de les perifèries europees com a creadores de modernitat. La «creativitat» de les perifèries ha sorgit recentment com una línia d'estudis destacada. Ja a finals del segle XX, Pascale Casanova (73-74) deia que els escriptors dels marges d'Europa han estat, habitualment, més receptius a la innovació. Més recentment, Stefan Nygård i Johan Strang (i també Arnason i Wittrock) han argumentat, basant-se en l'exemple dels països nòrdics, que les perifèries solen estar més obertes a l'eclecticisme creatiu. I tanmateix, Barcelona i Madrid no es podien considerar com a tals en les dinàmiques teatrals de finals del segle XIX sinó que, pel volum de les produccions que rebien i exportaven, assumien la funció de centres globals de primer ordre (Moisand). Sigui com sigui, no s'ha fet gaire recerca, encara, sobre la manera en què aquests territoris s'han relacionat, culturalment, els uns amb els altres, al marge de centres com París, Londres o Viena. El present article pretén construir coneixement en aquesta direcció, tot explorant els intercanvis entre Catalunya i Noruega en un moment fundacional de la cultura europea contemporània.

Durant les darreres dècades s'han publicat alguns treballs sobre l'interès pels països nòrdics a Catalunya i als territoris de parla catalana al tombant del segle XX, però han tingut unes visions disciplinàries fragmentades. S'ha estudiat, per exemple, la fascinació pel teatre d'Henrik Ibsen a la Barcelona de finals del segle XIX i també s'ha assenyalat Noruega com un dels models polítics de Catalunya després de la independència de 1905, especialment en referència a les proclames d'Eugeni d'Ors (Rubio; Siguán, «Ibsen» i *La recepció*; Balcells; Ferrer i Pont; Ucelay-Da Cal, «El Mirall»). Tanmateix, les discussions sobre els vessants cultural i polític d'aquesta recepció sempre s'han dut a terme per separat. Així, s'ha afirmat que els «teòrics i publicistes del catalanisme» com Francesc Cambó, Enric Prat de la Riba o Joan Maragall van dedicar una «escassa atenció» al cas escandinau (Anguera 106). Però Maragall va ser qui, com veurem més endavant, va portar l'atenció dels intel·lectuals modernistes cap al «drama de les idees» escandinau. És cert que la relació de Catalunya amb Noruega no s'articula, en un primer moment, a través de figures, canals o arguments formalment polítics. Tot i això, la recepció del teatre d'Ibsen i de Bjørnstjerne Bjørnson (1832-1910) va permetre començar a construir una narrativa d'agermanament entre els dos pobles que sovint esdevenia, inscrita en el format de l'assaig cultural, molt explícitament política. Aquesta contribució s'allunya de la separació en compartiments estancs –d'una banda, la cultura; de l'altra, la política– que s'ha adoptat sovint, tot i que no sempre explícitament, en els estudis citats, i analitza de forma interrelacionada els aspectes cultural i polític de la recepció de Noruega a la Catalunya del tombant del segle.

Henrik Ibsen i l'agermanament d'esperit entre catalans i noruecs

La recepció de l'obra d'Henrik Ibsen a Catalunya és singular dins del conjunt d'Espanya perquè les representacions a Barcelona tenen lloc molt poc després de les estrenes a París i són, des del primer

moment, molt més nombroses que a Madrid. La fascinació especial dels catalans pel teatre escandinau va tenir també una impregnació popular, i una bona mostra d'això és l'anècdota descrita per Rafael Moragas («El debut») segons la qual pels volts de 1902, arran de la mort d'Émile Zola, van buscar un patrocinador per fer-li un homenatge, i van trobar un empresari «gracienc, per més senyes: Antoni Niubó, aleshores amo d'una matalasseria. Era un home que alternava la lectura d'obres d'Ibsen, Bjørnson i Strindberg amb la venda de ploma, llana i miraguano. Li dèiem “el matalasser intel·lectual”». Malgrat la rellevància de les representacions d'Ibsen a la capital catalana, recentment s'ha afirmat que la importància de l'autor noruec a Catalunya respecte a la resta d'Espanya ha estat sobredimensionada per la historiografia actual; en particular, a l'obra de Marisa Siguán (Garrido «Norwegian Influences» 4). Ibsen era, en efecte, àmpliament llegit a la Península a finals del segle XIX, com demostren els casos d'Emilia Pardo Bazán, Miguel de Unamuno, Àngel Ganivet i Ramón del Valle-Inclán (Garrido «Norwegian Influences», «Ibsen»). Tot i ser conegut, però, l'autor noruec no va ser sempre valorat fora de Catalunya i, de fet, ja Halfdan Gregersen apuntava, els anys 30 del segle XX, que Ibsen s'havia rebut de manera diferent a Catalunya i a la resta de l'Estat.

La primera obra d'Ibsen a ser representada a París va ser *La dama del mar*, el 1892. La capital francesa serà sempre, com en tantes altres coses, el punt de referència de Barcelona en la recepció del teatre del noruec: les traduccions publicades es fan, en aquells anys, a partir de versions franceses, avalades per l'autor (Gallén 61). El crític Francesc Curet afirmava que l'atenció que els catalans prestaven a París els predisposava cap a un interès per les idees i les tendències nòrdiques (*El arte dramático* 291-295).

La primera representació a Barcelona va tenir lloc només un any després; es tracta d'una versió en castellà d'*Un enemic del poble* estrenada al Teatre Novetats el 14 d'abril de 1893. Els cercles anarquistes de Barcelona van tenir un paper crucial en la programació d'Ibsen a la ciutat aquells primers anys, i especialment en l'elecció del títol de la primera representació (una obra menys coneguda i valorada aleshores que *Casa de nines* o *Nora*), atès que van veure en l'autor un revolucionari social (Mobarak 16-22); ara bé, ja el 1892 Joan Maragall i Josep Yxart havien publicat a la premsa les primeres referències a la seva obra (Ciurans). Com diu Marisa Siguán, en aquell moment ni Maragall ni Yxart coneixien gaire el teatre del noruec, però van posar ja les bases dels paradigmes que marcarien la seva interpretació durant les dècades següents. Ibsen és el pare del «drama de les idees», que reflecteix les tensions i els conflictes de la societat moderna –«els conflictes de tota una societat fonament agitada», en paraules d'Yxart (Siguán, *La recepción* 41). Per a Maragall, Ibsen representa d'entrada la lluita de l'individu contra la societat per a la conquesta d'allò ideal, «como reacción contra cierto concepto materialista de la vida que había llegado mucho más allá de lo que debía» (14460).

El «drama de les idees» contrastava amb els motius i les peces dramàtiques que es podien veure en aquell moment de forma majoritària a Espanya. L'interès dels barcelonins per un teatre que a altres parts de l'Estat es considerava «massa intel·lectual» es trobava en la possibilitat de mostrar que, «al contrari dels altres espanyols, ells comprenien l'art i la literatura nòrdiques» que, en aquell moment, es consideraven modernes (Stadius 78). S'afirma majoritàriament que el teatre d'Ibsen mai va ser plenament acceptat pel públic de Madrid, si més no fins a 1910. Segons Àngel Ganivet, el 1896, Ibsen era un autor important, però havia estat «sobredimensionat» per la crítica nòrdica, mentre que el crític teatral

Zeda (pseudònim de Francisco Fernández Villegas) argumentava que el públic espanyol era massa «emocional» i «sentimental» per al teatre «racional» del noruec (Mobarak 33-34; Garrido, «Norwegian Influences» 3). Encara el 1930, Luis Araquistáin escrivia a *La batalla teatral* que el públic espanyol mai no havia mostrat interès en Ibsen (Fernández Muñiz 5). Per això, als crítics de la ciutat comtal els agradava comentar les actituds de comprensió dels espectadors durant les representacions. Per exemple, després de l'estrena d'*Un enemic del poble*, Josep Roca i Roca argumentava a *La Vanguardia* que el drama va ser «perfectamente comprendido y hasta admirado y aplaudido con entusiasmo por el público de *Novedades*» (1). Després de l'estrena d'*Espectres* al Teatre Independent el 16 d'abril de 1896, Alfred Opisso va escriure una crítica que, segons feia explícit l'autor, no parlava de la representació sinó de l'efecte que aquesta havia produït en el públic. Així, Opisso subratllava el silenci i l'atenció que havien caracteritzat la vetllada i afirmava que «potser mai abans s'havia vist un públic tan intel·ligent, atent i culte a Barcelona» (Gregersen 60).

La diferència en la recepció, respecte al que passava a Madrid, s'articula per tant, des del principi, com un dels elements que marquen la influència d'Ibsen a Catalunya. Brad Epps i Luis Fernández Cifuentes (i també Labanyi) han argumentat que el concepte de diferència ha tingut un paper clau en la construcció de la història literària espanyola, ja que ha pivotat sobre el paper normalitzador i jerarquitzador de l'ús del castellà, alhora que sorgien, no sense tensió, centres alternatius al voltant de les altres llengües de l'Estat, com el català, el gallec o el basc. Davant d'aquesta situació, Stadius afirma que la crítica madrilenya hauria respost a la primera representació del noruec a la ciutat (Fernández Muñiz 5) considerant que l'únic element positiu de l'estrena era que Barcelona ja no era l'única ciutat de l'Estat on Ibsen havia estat representat (Stadius 77). La primera producció local d'una peça d'Ibsen va ser, com en el cas de Barcelona, *Un enemic del poble*, que es va estrenar a Madrid el 1896, tot i que el 1894 ja s'hi havia vist una versió d'*Espectres* representada per la companyia italiana d'Ermete Novelli. El 1896, la crítica de la ciutat afirmava sobre el primer Ibsen en castellà que «con la cabeza se piensa, pero no se siente» i que «en *El enemigo del pueblo* está todo vivido con el cerebro» (Gregersen 67-73). Sobre *Casa de nines*, estrenada el 1899, a l'*Heraldo de Madrid* es va dir que no havia agradat al públic «respectable» de la capital («Casa de muñeca»). El 1908, amb motiu d'una altra producció de *Casa de nines*, el traductor Francisco Fernández Villegas notava que s'havia modificat el text perquè la comprensió del públic local era «mucho más viva, pero menos interior, que la de los públicos septentrionales» (Zeda).

Amb el canvi de segle apareix un altre element de caire diferencial que marca la resposta dels catalans al teatre d'Ibsen. Es tracta de la vinculació inequívoca de la figura del dramaturg amb el seu país: la seva mort, el maig de 1906 –només un any després de la independència noruega– va provocar l'aparició de diversos textos d'homenatge a la premsa catalana. Així, Francesc Curet parla de «l'obra del fill del Nord, del país de les boires i de les hivernades llargues» i convida a trasplantar-la «dels fiords noruecs a la nostra blava mar i sota el nostre cel ardent» per tal de descobrir-ne el seu optimisme inherent.² El fiord és l'element físic que identifica Noruega a ulls dels catalans, i té una presència prominent en els viatges que en aquella època s'hi feien, i que solien consistir en creuers per la costa oest fins a arribar

² S'ha normalitzat, en totes les citacions, l'ortografia prefabriana. Les citacions de Maragall, Curet, Tintorer i Brossa van aparèixer inicialment en l'estudi de Siguán (*La recepció* 39, 173, 162). Les citacions d'Opisso i de l'*Heraldo de Madrid* es mencionen a Gregersen (60, 80).

al Cap Nord i, en ocasions, a les illes Svalbard. El metge i futur president del Centre Excursionista de Catalunya (CEC) Lluís Llagostera va ser un d'aquests viatgers. Entre el 8 i el 30 de juliol de 1909, va viatjar des d'Hamburg fins a les illes Svalbard –llavors Spitzberg– juntament amb el folklorista Rossend Serra i Pagès. Llagostera va relatar la seva experiència en una extensa i detallada conferència al CEC, el maig de 1910, que després apareixeria publicada al *Butlletí* de la institució, en tres parts, la tardor d'aquell mateix any. En aquest text, la identificació d'Ibsen amb Noruega es fa palesa en la necessitat de Llagostera de parlar del dramaturg tot just davant els comentaris de la «primera visió de Noruega». Així, explica que cerquem «una comparació entre el que veiem i el que portem a la imaginació», i es queixa que «de moment res del que veiem s'acorda amb les nostres fantasies». Parla d'unes «casetes que s'aixequen isolades prop de l'aigua, de miserable aspecte, veritables cases de nina, però ben diferents de la «casa de nines» que ens descriu Ibsen». Continua dient que «uns habitants que surten a contemplar el pas del vapor, no semblen pas, per llur aspecte, de psicologia tan complicada com la dels personatges del gran dramaturg», i que «les pescadores malfardades que sargeixen xarxes, assegudes a la platja, estan ben lluny d'evocar les vaporoses visions de les dances de Nitra» (209). Es tracta, evidentment, d'una evocació literària –és poc probable que Llagostera esperés veure els personatges del «drama de les idees» saludant-lo des de la costa–, però que indica, en qualsevol cas, la mesura en què Ibsen i el seu país s'identificaven l'un amb l'altre en l'imaginari popular dels catalans.

A través de l'obra d'Ibsen, els catalans es construeixen discursivament com a germans d'esperit dels noruecs. Al volum d'homenatge del 1906, el crític Emili Tintorer escriu que uns i altres tenien una evident afinat de temperament i que Ibsen «fou un apòstol de l'individualisme i els catalans ho som tots» i que «fou el més aristòcrata dels revolucionaris i cada català és un revolucionari que té un rei al cos» i, per tant, «necessàriament ens havíem de comprendre». Jaume Brossa, per la seva banda, articula aquesta qüestió amb termes més explícitament polítics quan considera que «l'individualisme ibsenià trobà eco a Catalunya perquè l'Estat hi representava la imposició de la meseta central contra la costa indisciplinada, puix els ports són menys governables que les planes». Un any abans, un altre escriptor i futur polític, Antoni Rovira i Virgili, ja havia unit les causes catalana i noruega en un article que va presentar a concurs a *El Poble Català*, a finals del 1905. La peça, que sembla que no s'ha conservat, va permetre al jove Rovira de guanyar el concurs i la plaça de redactor que es disputava. El 1938, amb motiu de la publicació del recull *Quinze articles*, Rovira recordava: «vaig escriure unes notes sobre els incidents que s'havien produït a Barcelona a la sortida del “Banquet de la Victòria” organitzat per la Lliga Regionalista, i sobre la separació de Suècia i Noruega. Una nota de política catalana i una altra de política internacional. Venien a ésser com un programa de la meva plena actuació de periodista» (Figueres Artigues 135). Es referia als incidents que van seguir a la celebració de la victòria de la Lliga Regionalista a les eleccions municipals de 1905: la declaració d'intencions per a la seva futura tasca de periodista consistia, per tant, a vincular la qüestió catalana a la política internacional, desenvolupant la narrativa de l'agermanament entre el poble català i el noruec –i, més endavant, altres pobles europeus, tal com es pot veure al seu volum *Història dels moviments nacionalistes*, de 1912– com a dos pobles lluitant, d'una manera o una altra, pel reconeixement.

El 1907 aquesta mateixa narrativa arriba a l'àmbit de la política formal. Josep Puig i Cadafalch, aleshores diputat de la Lliga Regionalista, la fa servir com a exemple principal en un discurs al Congrés dels Diputats de Madrid on presenta les similituds del cas català amb altres exemples d'agitació separatista

a l'Europa del moment. Tot criticant la idea de la unitat d'Espanya en temps dels Reis Catòlics, Puig subratlla que «no hay que decir aquello de la unidad hilvanada [...]; en aquellos momentos no había ni hilvanes, y os lo demostraré indicándoos que no existía entonces más organismo común que una unión personal, real, por el estilo del ha poco existente entre Suecia y Noruega» («Respuesta» 680). Així, l'agermanament que els crítics teatrals havien descrit en termes d'esperit es converteix, en paraules de Puig, en una lluita conjunta per l'alliberament del vincle formal que lligava Noruega i Catalunya a Suècia i Espanya, respectivament.

Bjørnstjerne Bjørnson, ànima del poble noruec

Paral·lelament, un altre destacat membre de la Lliga Regionalista i pare del Noucentisme, Eugeni d'Ors, havia anat edificant una narrativa d'identificació entre les causes catalana i noruega amb un to lleugerament diferent. El 1905, el mateix any de la independència, el país nòrdic es presentava com el model per aconseguir el somni imperialista, és a dir, la refundació d'Espanya com a Imperi, amb el lideratge de Catalunya (Ucelay-Da Cal, *El Imperialismo catalán*). Per poder ocupar aquest paper preponderant al nou Estat, Catalunya s'havia d'independitzar primer d'Espanya, tal com acabava de fer Noruega amb Suècia, i després tornar-s'hi a unir lliurement, tal com Ors vaticinava que passaria en un futur no massa llunyà:

Arribarà una època, no molt remota, en què Noruega, Suècia i Dinamarca, les tres nacions independents [...] es constitueixin en Federació venint a ser una Alemanya del Nord. [...] Doncs aquesta Federació, que és el somni nacional de l'avenir, necessita indispensablement de la ruptura actual de Noruega i Suècia. No és possible unir a Noruega, Suècia i Dinamarca, mentre la unió no es pacti, d'una part entre Noruega i Suècia, d'altra part amb Dinamarca. («Noruega imperialista»)

A través del cas noruec, Ors articulava i justificava el seu projecte polític per a la Catalunya i l'Espanya futures. I, tot seguint l'estela dels crítics teatrals i dels viatgers, vinculava de manera molt explícita la independència de Noruega a l'expressió de l'esperit nacional a través de la literatura. Tanmateix, Ors no se centrava en Ibsen, sinó en l'altre gran dramaturg noruec de la fi de segle, Bjørnstjerne Bjørnson, Premi Nobel de Literatura el 1903. Amb motiu de la mort de l'autor el 1910, Ors assenyalava que Bjørnson havia estat «com la Demèter intel·lectual de la Noruega contemporània; ell l'ha nodrida, amb la seva pròpia sang feta aliment» («Bjoernstjerne-Bjoernson»), atès que la Noruega independent s'alimentava del cos dels seus intel·lectuals. També elogia el fet que Bjørnson, malgrat ser republicà, donés suport a la monarquia com a forma de govern, element clau en la concepció orsiana de la futura federació escandinava, i amb ella, de la futura corona imperial espanyola. Ja el 1905, s'havia preguntat: «És que aital Federació fora possible entre dos Regnes i una República, entre dos Reis i un President?» («Noruega imperialista»). Així doncs, el cas noruec serveix a Ors no només per establir un model per al seu projecte de refundar Espanya en clau imperial i catalana, sinó també per construir-se a si mateix com un intel·lectual amb visió política que, com Bjørnson, «alimentaria» la futura Catalunya independent. Tot i publicar a les pàgines d'*El Poble Català*, també Ors prometia, tal com ha escrit Enric Ucelay, «ser literato y profeta, “más patriota que republicano”» (*El Imperialismo catalán* 575).

La contribució de Bjørnson a la literatura noruega ja havia estat interpretada en clau inequívocament política uns anys abans per Frederic Pujulà. Al pròleg de l'obra *Més enllà de les forces*, publicada el 1904, l'esperantista català recorda que Bjørnson era deixeble de Henrik Wergeland (1808-1845), «partidari de les idees revolucionàries del 1848» i que volia «Noruega per als noruecs» (VIII). A continuació, narra l'exili de l'autor a causa del domini «danès» del panorama teatral d'Oslo, així com la seva tornada a finals dels anys cinquanta i la represa de la seva lluita «més que mai forta» «contra l'element estranger que envaeix Noruega» (IX). Tot plegat porta Pujulà a declarar que «Bjørnson és un patriota de sa terra en el sentit que nosaltres, els autonomistes, donem a la paraula» (XI). El coneixement de la terra i la capacitat d'evocar l'ànima noruega en la seva producció teatral i novel·lística, li venien de la infància, al costat del pare pastor protestant, al «poètic i deliciós racó de Noruega anomenat Romsdal» que estava habitat per «una multitud més salvatge encara» que el «país muntanyós i salvatge de Noruega» (VII).

L'escriptor i traductor Frederic Armenter de Monasterio s'inscriu en la mateixa línia en el pròleg a la traducció catalana de la novel·la *Synnöva Solbakken*, de 1911. Anomena Bjørnson «el gran escriptor de Noruega» i el considera «el cantaire dels costums de les masies, l'enamorat del poble, el cor del qual sabia commoure amb els seus lais i narracions, empenyent-lo endavant, sempre endavant», evocant, potser, el paper de lideratge en la independència noruega que li adscriu Ors. I continua amb la idea que «en cap [altra obra literària] es descriu tan bé l'ànima del poble noruec i es pinta amb pinzellades tan fermes la vida dels pagesos d'aquella terra» (Bjørnson 5), cosa que ens remet a l'imaginari maragallà de la l'ànima pagesa, present en peces com l'«Elogi de la paraula».

Així doncs, Bjørnson apareix als ulls d'Eugeni d'Ors, Frederic Pujulà i Frederic Armenter de Monasterio com la veu de l'ànima del poble noruec, d'una manera molt més intensa que no pas Ibsen. Aquesta reflexió ja havia estat apuntada a finals del segle XIX per l'escriptor i diplomàtic andalús Àngel Ganivet, que va ser cònsol a Hèlsinki i a Riga. A *Hombres del Norte* (un recull d'articles publicat el 1905 però que incloïa textos apareguts prèviament a *El Defensor de Granada*), Ganivet havia subratllat les diferències entre ambdós autors tot afirmant que «así como Ibsen ha sido impuesto a Noruega por Europa, Bjørnson es una creación nacional» (Gascó Contell 9). Es referia, segurament, al fet que Ibsen va estrenar moltes de les seves obres a l'estranger, on va passar un total de vint-i-set anys, principalment a Alemanya i a Itàlia. I això li va servir per establir relacions amb intel·lectuals estrangers i adoptar una visió cosmopolita sobre les qüestions locals, duent a terme la «revolució estètica» del «modernisme escandinau» des de la distància (Nygård i Strang 79).

Conclusions

Aquesta contribució ha remarcat la continuïtat entre la recepció del teatre noruec a les terres catalanes al voltant del 1900 i l'ús de la independència noruega com a model polític per a l'emancipació de Catalunya a partir del 1905. La política identitària s'articula a través de diferents llenguatges, i és en el camp de la cultura on sovint emergeixen i arrelen els discursos que més endavant s'assumiran des de la pràctica política.

A Catalunya, la recepció del teatre d'Ibsen a finals del segle XIX va servir per construir un relat d'agermanament entre els pobles català i noruec, gràcies a la disposició dels catalans a copsar de forma singular els missatges del «teatre de les idees». En aquest procés, Joan Maragall hi va tenir un paper notable, ja que va ser el primer crític (juntament amb Josep Yxart) que, a principis de la dècada de 1890, va defensar l'autor noruec com a emblema de la modernitat i de la lluita per l'ideal en el context d'una societat materialista. Aquesta interpretació específica catalana sobre Ibsen es consolida a partir de 1906, any de la mort de l'autor. En aquell moment, la juxtaposició, inicialment ideal, entre els personatges ibsenians i el poble català es comença a articular en termes cada vegada més explícitament polítics, per exemple en les contribucions de Jaume Brossa. El 1907, Josep Puig i Cadafalch, en el seu paper com a diputat de la Lliga Regionalista al Congrés dels Diputats, traspasa aquesta lectura al terreny de l'agermanament per a l'alliberació nacional. Alhora, la figura d'Ibsen i el seu teatre s'acaben fonent imaginàriament amb el país dels fiords, com mostra el relat del viatge del metge Lluís Llagostera a Noruega el 1909.

Paral·lelament, Eugeni d'Ors havia presentat la separació de Suècia i Noruega de 1905 com un model per a la independència de Catalunya i la consegüent renovació de la política ibèrica. Per a Ors, era necessari que Noruega fos independent per refundar (o construir) una federació escandinava, tal com la independència de Catalunya era un requisit previ per a la fundació d'un futur imperi ibèric. I els literats tindrien un paper cabdal en aquest procés, ja que l'essència de les nacions flueix a través de la literatura, i aquestes fins i tot es poden alimentar del cos (i el sacrifici) dels seus *vates*. Prenent com a referència el cas d'un altre dramaturg noruec, Bjørnstjerne Bjørnson, Ors es presenta a si mateix com a literat profeta de la Catalunya de l'avenir: en aquest procés, s'inscriu en una reivindicació de Bjørnson com a representant per excel·lència de l'ànima noruega que havia estat iniciada uns anys abans per Frederic Pujulà, i que reproduiria més tard el traductor Frederic Armenter de Monasterio.

Tot això mostra que, a l'entorn del 1900, les narratives d'agermanament entre els pobles noruec i català –així com la consideració que els literats eren claus en els processos de construcció nacional– van transitar entre la crítica teatral i literària i la política institucional en diverses ocasions, i en direccions diverses. També demostra que, a la Barcelona del fi-de-segle, la recepció de la cultura i la política noruegues es duia a terme sense la mediació de Madrid. Seria més agosarat, tanmateix, afirmar que aquesta relació també era independent de París, ja que els catalans van necessitar les traduccions franceses per acostar-se, en un primer moment, a les obres d'Ibsen i de Bjørnson. Hi ha, en tot cas, una recepció d'una cultura que es llegeix com a moderna, una «llum que ve del nord» (segons la lectura que Bou ha fet de les paraules maragallianes) i que, tot i la mediació francesa, té un impacte que, en el context peninsular, és singular i propi, i que afecta tant a la literatura com a la política d'una Catalunya que es volia, en aquell moment, en construcció.

Bibliografia

Anguera, Pere. «El modelo, imposible, del norte. La independencia de Noruega en la prensa catalana». *Cuando la luz venía del norte, Suecia, Noruega y la Cataluña modernista*, ed. d'Enrique Martínez Ruiz i Magdalena de Pazzis Pi Corrales. Fundación Berndt Wistedt – Marcial Pons, 2001, p. 105-144.

Arnason, Johann Pall, i Bjorn Wittrock, ed. *Nordic Paths to Modernity*. Berghahn Books, 2012.

Balcells, Albert. «El catalanisme i els moviments d'emancipació nacional a la resta d'Europa, entre 1885 i 1939». *Catalan Historical Review*, vol. 6, 2013, p. 189-205.

Bjørnson, Bjørnstjerne. *Synnöva Solbakken*. Trad. de Frederic Armenter de Monasterio, 1911.

Bou, Enric. *La llum que ve del nord: Joan Maragall i la cultura alemanya*. *Quaderns*. Fundació Joan Maragall, núm. 37, 1997.

Brossa, Jaume. «L'Ibsen a Catalunya». *El Poble Català*, núm. 142, 5 jul 1906.

«Casa de muñeca». *Heraldo de Madrid*. Ed. del vespre, 18 abr 1899.

Casanova, Pascale. *La république mondiale des lettres*. Seuil, 1999.

Ciurans Peralta, Enric. «La recepció d'Henrik Ibsen en els escenaris catalans». *Matèria: revista d'art*, vol. 5, 2005, p. 145.

Curet, Francesc. «Parlant d'Ibsen». *Homenatge dels Catalans a Enrich Ibsen*. Tipografia Catalana, 1906.

— *El arte dramático en el resurgir de Cataluña*. Minerva, 1917.

Epps, Brad, i Luis Fernández Cifuentes. «Spain Beyond Spain: Modernity, Literary History, and National Identity». *Spain Beyond Spain: Modernity, Literary History, and National Identity*, ed. de Brad Epps i Luis Fernández Cifuentes. Bucknell University Press, 2005, p. 11-47.

Fernández Muñiz, Iris. «La España Moderna y la recepción temprana de Ibsen en España: en busca de la identidad del desconocido primer traductor español». *Cartas Hispánicas*, núm. 6, 2016, p. 1-27.

Ferrer i Pont, Joan-Carles. «Catalunya i altres pobles d'Europa». *Nosaltres sols: la revolta irlandesa a Catalunya (1920-1923)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 169-219.

Figueres Artigues, Josep M. «Antoni Rovira i Virgili». *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. 22, 2011, p. 131-56.

Gallén, Enric. «Traduir i adaptar teatre a Catalunya (1898-1938)». *La traducción en la Edad de Plata*, ed. de Luis Pegenaute. PPU, 2001, p. 49-74.

Garrido Ardila, Juan Antonio. «Ibsen en España». *Ínsula: revista de letras y ciencias humanas*, núm. 837, 2016, p. 26-30.

— «Norwegian Influences on Spanish Modernism: Ibsen, Hamsun and Unamuno». *Revista Hispanista Escandinava*, núm. 4, 2015.

Gascó Contell, Emilio. «Introducción». *Peer Gynt*, per Henrik Ibsen. Occitania, 1965.

- Gregersen, Halfdan. *Ibsen and Spain: A Study in Comparative Drama*. Harvard University Press, 1936.
- Joyce, Patrick. *The Rule of Freedom: Liberalism and the Modern City*. Verso, 2003.
- Labanyi, Jo. «Relocating Difference: Cultural History and Modernity in Late Nineteenth-Century Spain». *Spain Beyond Spain: Modernity, Literary History, and National Identity*, ed. de Brad Epps i Luis Fernández Cifuentes. Bucknell University Press, 2005, p. 168-86.
- Llagostera, Lluís. «Noruega y Spitzberg. Records de viatge». *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, vol. XX, núm. 187, ago 1910, p. 205-226.
- Maragall, Joan. «Un enemigo del pueblo». *Diario de Barcelona*. Ed. del matí, 10 des 1892, p. 14460-14462.
- Martínez Ruiz, Enrique i Magdalena de Pazzis Pi Corrales, ed. *Cuando la luz venía del norte, Suecia, Noruega y la Cataluña modernista*. Fundación Berndt Wistedt - Marcial Pons, 2001.
- Mobarak, Armin. *La recepción del teatro extranjero en Madrid (1900-1936)*. Universidad Complutense de Madrid, 2013.
- Moisand, Jeanne. «Madrid y Barcelona, capitales de cultura en el mercado internacional de teatro a finales del siglo XIX». *Ayer*, núm. 79, 2010, p. 201-222.
- Moragas, Rafael. «El debut de Margarida Xirgu». *Mirador*, núm. 182, 28 jul 1932, p. 2.
- «El debut de Margarita Xirgu». *Assaig de teatre: revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral*, núm. 18, 1999, p. 363-67.
- Nygård, Stefan, i Johan Strang. «Facing Asymmetry – Nordic intellectuals and center-periphery dynamics in European Cultural Space». *Journal of the History of Ideas*, núm. 77, 2016, p. 75-98.
- Opisso, Alfred. «Notas catalanas». *Revista crítica de historia y literatura españolas, portuguesas é hispano-americanas*, núm. II, maig 1896.
- Ors, Eugeni d'. «Noruega imperialista». *El Poble Català*, 17 juny - 1 jul 1905.
- «Bjoernstjerne-Bjoernson». *La Veu de Catalunya*, 5 maig 1910.
- Otter, Chris. «Making liberalism durable: vision and civility in the late Victorian city». *Social history*, núm. 27, 2002, p. 1-15.
- Roca i Roca, Josep. «La semana en Barcelona». *La Vanguardia*, 16 des 1893, p. 1-2.
- Pujulà i Vallès, Frederic. «Prólech». *Més enllà de las forsas: (primera y segona part)*, per Bjørnstjerne Bjørnson. Joventut, 1904, p. VII-XXVII.
- «Respuesta del Sr. Diputado Josep Puig i Cadafalch al discurso de la corona». *Diario de las sesiones de Cortes. Congreso de los Diputados*, núm. 33, 22 juny 1907, p. 679-685.
- Rubio Jiménez, Jesús. «Así que pasen cien años: notas sobre la primera recepción de Ibsen en España». *ADE teatro: Revista de la Asociación de Directores de Escena de España*, núm. 110, 2006, p. 30-33.
- Siguán, Marisa. «Ibsen y el "drama de ideas" en Cataluña». *1616: Anuario de la Sociedad Española de Literatura General y Comparada*, núm. VI-VII, 1988, p. 157-164.
- *La recepción de Ibsen y Hauptmann en el modernismo catalán*. PPU, 1990.

— «Ibsen en España». *Historia del teatro español*, ed. per Javier Huerta Calvo. *Del siglo XVIII a la época actual*, vol. 2, 2003, p. 2155-2178.

Stadius, Peter. «L'Arcadie moderne – La dimension espagnole du Grand Nord». *Le Grand Tour du reste de l'Europe jusqu'à la Laponie – et retour*, ed. de Joël Ferrand i Maria Lähteenmäki. Fédération des associations franco-finlandaises, 2011, p. 74-91.

Tintorer, Emili. «E. Ibsen». *Joventut*, núm. 329, 31 maig 1906.

Ucelay-Da Cal, Enric. *El imperialismo catalán: Prat de la Riba, Cambó, D'Ors y la conquista moral de España*. Edhasa, 2003.

— «“El Mirall de Catalunya”: models internacionals en el desenvolupament del nacionalisme i del separatisme català, 1875-1923». *Estudios de historia social*, núm. 28, 1984, p. 213-219.

Umbach, Maiken. «Selfhood, Place, and Ideology in German Photo Albums, 1933–1945». *Central European History*, vol. 48, núm. 3, 2015, p. 335-365.

Zeda. «Casa de muñeca». *La Época*, 16 gen 1908, p. 1.

Rebut el 17 de gener de 2021
Acceptat el 4 de febrer de 2021